

Максим КУРИЛЯК

к.е.н., старший викладач

*Західноукраїнського національного
університету*

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН СУСІДСТВА У ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

У сучасних геополітичних умовах ключовим викликом для України є не лише здобуття членства в ЄС, а й фундаментальна перебудова внутрішніх інституцій та адаптація економічної моделі до стандартів європейських ринків. Вишеградська четвірка (V4) традиційно розглядається як майданчик політичного діалогу, водночас економічні можливості такої співпраці для України досі не реалізовані повною мірою. У контексті євроінтеграційного курсу України, особливо після 2022 року, прикордонні регіони (Закарпатська, Львівська, Волинська, Чернівецька області) трансформуються з «периферійних» зон на ключові вузли, що з'єднують українську економіку з виробничими ланцюгами країн V4. Тобто основною метою України має бути перехід до моделі «спільного економічного простору» через розвиток прикордонної промислової кооперації.

Спираючись на аналіз історичних наративів взаємин України з країнами V4, варто зазначити, що тривалі історичні контакти (династичні, торговельні, культурні) сформували фундамент для довіри. Країни Вишеградської четвірки є асоціацією нового політичного та економічного порядку, яка має стати для України «мостом» до єдиного ринку ЄС [1]. Проте ретроспективний аналіз вказує на те, що ці взаємини часто мали дискретний характер, розвиваючись як сукупність розрізнених ініціатив, а не як цілісна стратегія.

До початку повномасштабного вторгнення росії рівень інтеграції між Україною та країнами V4 зводився переважно до торгівельних операцій (експорт сировини, імпорт готової продукції). Така модель була вразливою до зовнішніх шоків і не сприяла створенню високої доданої вартості. Станом на 2026 рік економічні відносини між Україною та країнами V4 перебувають у стані трансформації від екстенсивної торгівельної моделі до інтенсивної виробничо-технологічної кооперації.

Розвиток економічних відносин у прикордонних регіонах України з країнами V4 стикається з низкою системних проблем:

1. Пункти пропуску на кордоні не відповідають потребам інтегрованої економіки. Навіть із впровадженням «Шляхів солідарності», логістичні бар'єри залишаються важливим стримуючим фактором для інвестицій у реальний сектор.

2. Відмінності в технічних стандартах, митних процедурах та податкових режимах створюють «прихований податок» для компаній, що намагаються відкрити спільне виробництво.

3. Замість формування спільного виробництва прикордонні райони України часто страждають від відтоку людського капіталу в інші країни, що спричинюється перш за все війною, а також вищим рівнем зарплат та соціальних гарантій.

4. Конфлікти, спричинені конкуренцією аграрної продукції, свідчать про брак координації між виробниками України та V4. Замість того, щоб конкурувати, сторони могли б інтегрувати виробничі цикли (наприклад, переробка української сировини у прикордонних регіонах V4 або навпаки).

Після початку повномасштабного вторгнення РФ сталося ряд змін у співпраці України з країнами Вишеградки. Хоча товарна структура все ще демонструє домінування сировинного експорту, з'явилися нові напрями співпраці в енергетичній, оборонній та логістичній сферах, що створює підґрунтя для формування інтегрованого виробничого простору V4+Україна та включення України як повноцінного учасника у європейські ланцюги доданої вартості.

Наразі Вишеградська група не має спільної стратегії економічного розвитку. Зусилля зосереджені переважно на окремих проектах, зокрема, енергетичних, транскордонних, будівництва доріг та інших ініціативах, у яких частково бере участь Україна.

Глибша інтеграція сусідніх країн вимагає збалансованості інтересів сторін у всіх сферах. За цих обставин Україна була б зацікавлена у скоординованому партнерстві для прискорення системних реформ у ключових секторах економіки та соціальній сфері. У регіональному плані для ЄС, V4 та України, такий інтеграційний проект був би способом розширення та зміцнення зони стабільності, миру та процвітання на європейському континенті.

Інтеграція України в систему економічних процесів Центрально-Східної Європи найбільш ефективно реалізується в енергетичній сфері, що зумовлено поєднанням інституційної, технологічної та ринкової конвергенції з Європейським Союзом. Членство України в Енергетичному співтоваристві та імплементація *acquis* ЄС сприяють гармонізації регуляторного середовища, тоді як синхронізація української енергосистеми з європейською мережею ENTSO-E у 2022 році забезпечила фактичне включення до європейського енергетичного простору, відкривши можливості для транскордонної торгівлі електроенергією і підвищення стійкості системи. Водночас поглиблення ринкової інтеграції через ініціативи на кшталт CESEC [2] та перспективи повного об'єднання енергетичних ринків до 2027 року формують передумови для лібералізації, інвестицій і розвитку інфраструктури, що посилює енергетичну безпеку регіону, сприяє диверсифікації джерел постачання та поступово трансформує Україну з

транзитної держави у важливий енергетичний хаб Центрально-Східної Європи. Завдяки спільним програмам енергомодернізації, що фінансуються бізнесом V4, стане можливим розгортання стійких енергетичних мікромереж, що забезпечать енергетичну незалежність промислових ліній у прикордонні

Іншим важливим кроком до включення України у спільний економічний простір з країнами Вишеградської четвірки є втілення концепції фрагментарного виробництва. Суть її полягає у розміщенні різних стадій виробничого циклу як у країнах-партнерах, так і Україні. Мова йде про створення індустріальних парків безпосередньо у прикордонних зонах (наприклад, українсько-словацький або українсько-польський парк), де остаточний етап виробничого циклу здійснюється в Україні, а компоненти виробляються у країнах V4.

Важливим рішенням щодо впровадження концепції фрагментарного виробництва є використання промислового досвіду Чехії та Словаччини для модернізації українських підприємств, що дозволить інтегрувати їх у європейські глобальні мережі. В даному контексті слід згадати автомобільну галузь, яка набула важливого економічного значення для країн Четвірки після вступу до ЄС. У цій галузі Чехія посідає 5 місце, Словаччина 7-е, Польща – 8-е і Угорщина – 9-е серед країн-членів Європейського Союзу, а у світовій економіці - відповідно 17, 21, 22 і 23 місця [3].

Вишеградські країни пройшли шлях розвитку в автомобільній промисловості від виробництва комплектуючих у першій половині 1990 років до створення місцевих і регіональних мереж та включення до глобальних мереж з 2000-х років. У 2024 р. Чехія виробила 1404, 3 машин, Словаччина – 1075. 38, Польща – 615.12 та Угорщина -509.83 тис. машин [4].

Наслідком цих процесів стало виникнення міжнародних виробничих мереж (МВМ), які охоплюють як безпосереднє виробництво, так і дистрибуцію. Ширше значення їх полягало в тому, що завдяки цим мережам Західна Європа пов'язувала себе з країнами Центральної і Східної Європи, надавала динамічного характеру інтернаціоналізації суспільного розвитку. Розширення МВМ визначило перспективи інтеграції до Європейського Союзу та формування автономних національних промислових структур.

Для реалізації цієї моделі потрібна зміна стратегії: від простої «торгівлі» до «спільного інвестування». Роль приватного капіталу V4 тут має бути вирішальною, адже саме середній бізнес країн V4, який має досвід росту та розширення сфери своєї діяльності, є найбільш гнучким партнером для українського підприємництва.

Інтеграція України з Вишеградською четвіркою має еволюціонувати від політичних декларацій до створення економічного простору Вишеградської четвірки та України. В зв'язку з військовим чинником, який вже більше не виступає зовнішнім фактором, а перетворився на засадничий та вимагає

побудови економіки підвищеної стійкості, основний акцент має бути перенесений на прикордонні регіони. Вони повинні стати захищеним полігоном для апробації спільних виробничих ланцюгів та оборонних інновацій. Усунення інфраструктурних бар'єрів, розбудова енергонезалежних вузлів та гармонізація регуляторного середовища у цих зонах дозволять перетворити «кордон» із зони ризику на стратегічну вісь економічного зростання. Майбутнє V4+Україна – це не лише спільний ринок, а спільний виробничий продукт, здатний функціонувати в умовах високої невизначеності, що підвищить безпекову та економічну конкурентоспроможність усього регіону Центрально-Східної Європи на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Savelyev, Y., Lyzun, M., Kuryliak, V., & Lishchynsky, I. (2021). *Economic Integration of the Visegrad Four and Ukraine in the Context of Historical Narratives and Global Challenges*. *European Journal of Sustainable Development*, 10(2), 44-58.
2. https://energy.ec.europa.eu/topics/infrastructure/high-level-groups/central-and-south-eastern-europe-energy-connectivity_en?prefLang=mt
3. Tulder and R. Ruigrok W. *International production networks in the auto industry: Central and Eastern Europe as the low end of the West European car complexes*. *Enlarging Europe: The Industrial Foundations of a New Political Reality*. University of California at Berkeley, 1998. P.2020-237. URL: <https://escholarship.org/content/qt13s757cx/qt13s757cx.pdf#page=206>
4. <https://www.statista.com/statistics/1099393/CEE:car-production-2024/> Statista
5. Freyer, E., Lishchynsky, I., & Lyzun, M. (2024). *The impact of international aid and foreign direct investment on economic growth in Ukraine*. *Journal of European Economy*, 23(3), 379-394.